

УДК 368.91

Динаміка розвитку страхування життя в Україні

Лаврук Н.А.

кандидат економічних наук
асистент кафедри публічних, корпоративних фінансів
та фінансового посередництва

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Петрик Є.В.

магістр

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

У статті визначено основні чинники, які негативно впливають на розвиток ринку страхування життя в Україні. Визначено попит населення на страхування життя в Україні. Розглянуто динаміку розвитку страхування життя в Україні протягом 2014–2016 рр. Проаналізовано динаміку страхових премій та страхових виплат за основними видами страхування життя. Установлено перспективи розвитку страхування життя в Україні на майбутні періоди.

Ключові слова: страхування життя, страхування, страхова премія, страхова виплата.

Лаврук Н.А., Петрик Е.В. ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ СТРАХОВАНИЯ ЖИЗНИ В УКРАИНЕ

В статье определены основные факторы, которые негативно влияют на развитие рынка страхования жизни в Украине. Определен спрос населения на страхование жизни в Украине. Рассмотрена динамика развития страхования жизни в Украине в 2014–2016 гг. Проанализирована динамика страховых премий и страховых выплат по основным видам страхования жизни. Установлены перспективы развития страхования жизни в Украине на будущие периоды.

Ключевые слова: страхование жизни, страхование, страховая премия, страховая выплата.

Lavruk N.A., Petryk E.V. DYNAMICS OF LIFE INSURANCE DEVELOPMENT IN UKRAINE

The article defines the main factors that negatively affect the development of the life insurance market in Ukraine. The demand for life insurance in Ukraine is outlined. The dynamics of life insurance development in Ukraine during 2014-2016 is considered. The dynamics of insurance premiums and insurance payments according to the main types of life insurance is analyzed. The prospects for the development of life insurance in Ukraine for future periods are established.

Keywords: life insurance, insurance, insurance premium, insurance payment.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ринок страхування життя є потужним джерелом інвестиційних ресурсів в економіку у багатьох країнах світу. Для економіки України важливим є аналіз закономірностей його розвитку в умовах глобалізації фінансових ринків з метою розроблення ефективної стратегії і тактики державної політики, спрямованої на зростання конкуренції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад страхування життя зробили такі вітчизняні вчені, як С.С. Осадець [1], В.Д. Базилевич [2], О.О. Гаманкова [3], К.С. Базилевич, О.І. Барановський [4], Н.М. Внукова, Л.В. Временко, В.В. Корнєєв.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Для України як соціально спрямованої держави надзвичайно важливим є забезпечення більш ефективного функціо-

нування ринку страхування життя, оскільки це дозволить, з одного боку, виконувати й надалі поставлені перед нею соціальні завдання, а з іншого – активізує діяльність супутніх із ним галузей. Задля цього необхідно здійснити аналіз закономірностей розвитку страхування життя у світі з метою модернізації вітчизняної сфери страхування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз динаміки розвитку страхування життя в Україні, визначення чинників, які негативно на нього впливають, та окреслення можливих шляхів розвитку страхування життя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Важливою проблемою страхових компаній залишається недостатня кількість ліквідних фінансових інструментів

для проведення ефективної політики інвестування коштів. Негативний вплив на розвиток страхового ринку в Україні справляють:

- відсутність економічної стабільності, сталого зростання виробництва, неплатоспроможність населення, дефіцит фінансових ресурсів;
- значна взаємна заборгованість, накопичення неплатежів, збитковість більшості підприємств;
- неповна і фрагментарна законодавча база, відсутність державних преференцій на страховому ринку, неефективний контроль з боку держави, прояви монополізму;
- високий рівень інфляції (понад 10 відсотків), внаслідок чого здійснення довгострокових (накопичувальних) видів страхування в національній валюті неможливе;
- слабкий розвиток фондового ринку, що не дає змогу використовувати цінні папери як категорію активів для захищеного розміщення страхових резервів;
- відсутність вторинного ринку страхових послуг, механізмів ефективної взаємодії банківського та страхового секторів економіки, низький рівень розвитку допоміжної інфраструктури страхового ринку;
- неналежний рівень інформації про стан і можливості страхового ринку, довіри населення до страхування [1, с. 347].

Розглянемо, як змінювалася кількість страхових компаній, які займаються страхуванням життя в Україні впродовж 2014–2016 рр., дані для аналізу наведені в табл. 1.

Аналізуючи вищенаведені дані, варто зауважити, що кількість страхових компаній «life», протягом аналізованого періоду поступово зменшувалась. За період з 2014 р. по 2015 р. кількість страхових компаній зменшилася на 8 компаній, а в 2016 р. – на 10 компаній. Отже, загалом за період 2014–2016 рр. в Україні припинили свою діяльність 18 страхових компаній, які займаються страхуванням життя. Оцінивши ситуацію, яка склалася зі страховиками на ринку страхування життя, варто розглянути також бажання страхувальників застрахувати своє життя та убезпечити свій спокій на майбутнє.

З метою оцінки активності населення щодо страхування життя розглянемо, яка ситуація склалася з укладенням договорів за цим видом страхування за період з 2014 по 2016 р. в Україні. Дані зображені на рис. 1.

Якщо ж аналізувати кількість укладених договорів страхування життя, то спостерігається така тенденція: у 2014 році було укладено 481 тис. одиниць, у 2015 році кількість укладених договорів страхування життя зросла на 126% (до 1087,3 тис. одиниць),

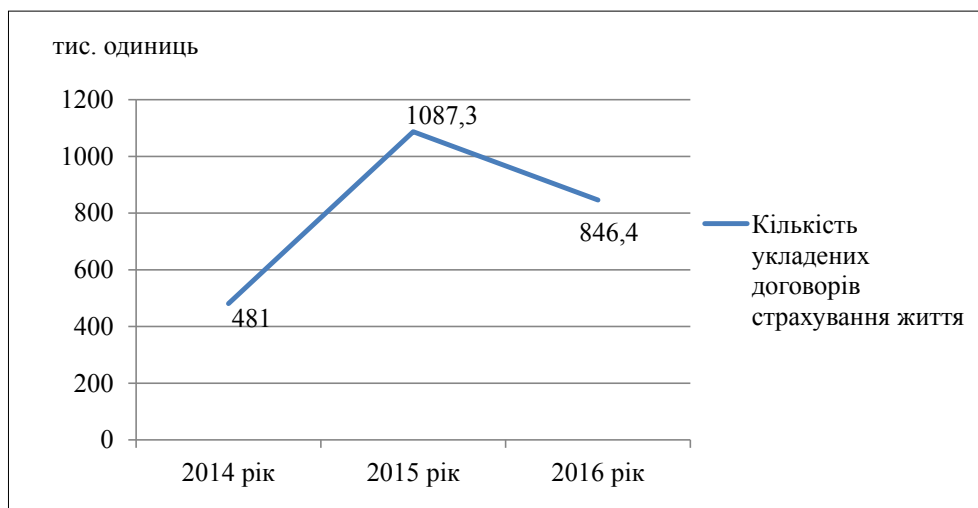

Рис. 1. Кількість укладених договорів страхування життя в Україні за 2014–2016 рр.

Таблиця 1

Кількість страхових компаній у 2014–2016 рр. в Україні

Кількість страхових компаній	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Відхилення	
				2014/2015	2015/2016
Загальна кількість	382	361	310	–21	–51
У тому числі страхових компаній «Life»	57	49	39	–8	–10

проте вже в 2016 році кількість договорів страхування життя зменшилася на –22% (до 846,4 тис. одиниць) порівняно з відповідним періодом попереднього року [5].

Отже, бачимо, що зацікавленість населення в цьому виді страхування дуже різко зросла в 2015 році, що, найімовірніше, було викликано нестабільною військовою ситуацією в країні, а вже в 2016 році дещо зменшилася, проте все одно залишається на досить високому рівні.

Далі розглянемо структуру чистих страхових премій, отриманих страховими компаніями за різними видами страхування за 2014–2016 рр., на рис. 2.

Отже, на рис. 2. видно, що за період із 2014 року по 2016 рік частка аналізованих видів страхування по-різному змінювалася, проте щодо страхування життя варто зауважити, що спостерігається нестабільна тенденція. У 2014 році страхування життя становило 11,6% у структурі страхового ринку України, в 2015 році частка чистих страхових премій зі страхування життя в загальній структурі страхового ринку зменшилася на 1,8%. Якщо ж аналізувати 2016 рік, то частка в структурі страхового ринку загалом становила 10,4%, що на 0,6% більше порівняно з аналогічним періодом 2015 року, проте все одно менше, ніж було в 2014 році. Підсумовуючи отримані дані, можна дійти висновку, що приріст є, проте для сучасного страхового

ринку він досить невеликий, у зв'язку з чим виникає потреба в залученні більшої частини населення до страхування життя. Такі різкі зміни попиту на страхування життя можуть бути викликані різними чинниками, зокрема і нестабільною військово-політичною ситуацією в країні.

Оскільки за аналізований період частка страхування життя нестабільно змінювалася, то варто також розглянути динаміку страхових премій та страхових виплат для того, щоб більш детально оцінити попит страхувальників саме на «life»-страхування. Дані для аналізу зображені на рис. 3.

Отже, абсолютний показник чистих страхових премій, отриманих зі страхування життя в 2015 році, збільшився на 26,8 млн. грн. порівняно з 2014 роком, а в 2016 році показник збільшився аж на 567,5 млн. грн., що свідчить про наявність позитивної тенденції для ринку страхування життя в Україні.

Що стосується страхових виплат, то з вищенаведеного можна дійти основного висновку, що за аналізований період обсяги валових страхових виплат зі страхування життя збільшуються, це свідчить про можливість використання страхування життя для підвищення економічних та соціальних аспектів політики держави.

В Україні цей сектор знаходиться на ранній стадії свого розвитку і має деякі проблеми, тому подальший його розвиток має набути

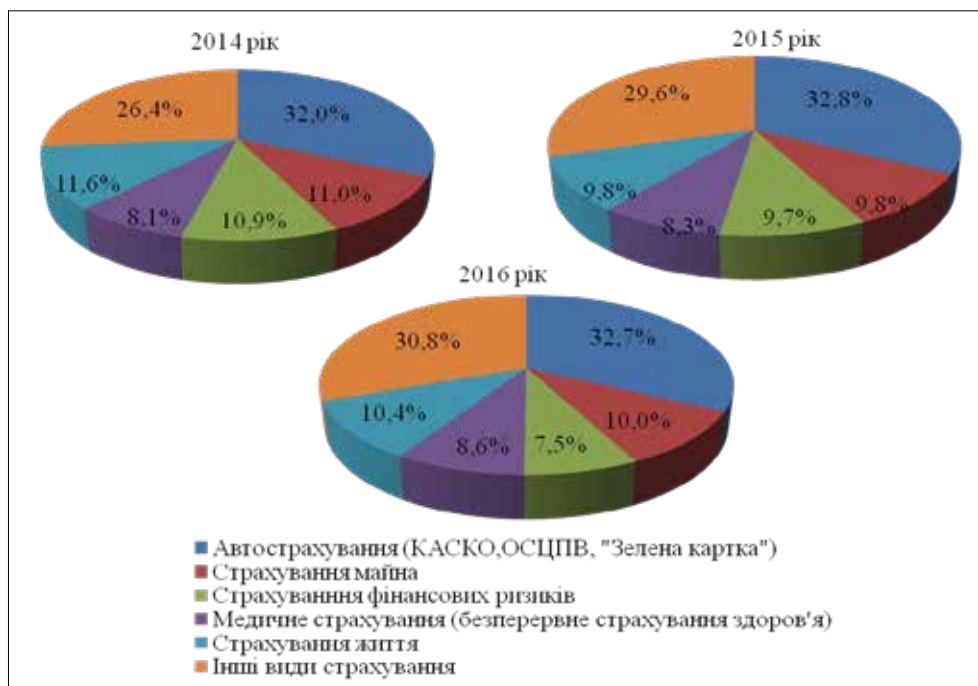

Рис. 2. Структура чистих страхових премій за видами страхування за 2014–2016 рр., млн. грн.

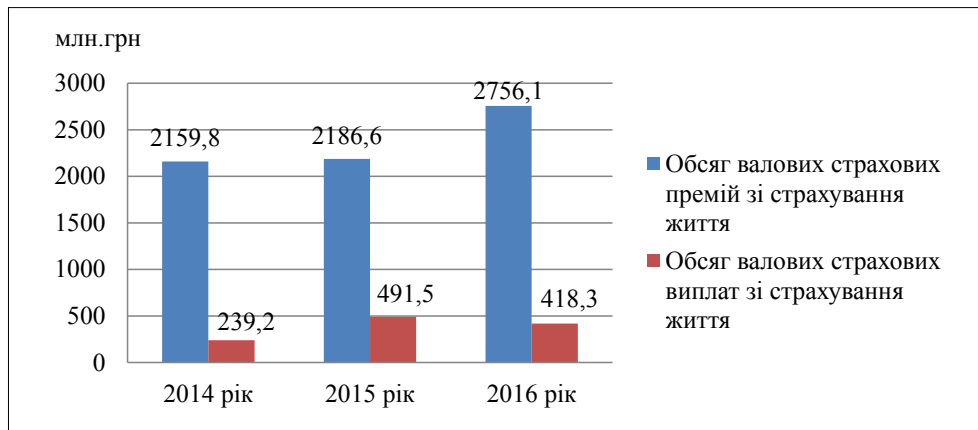

Рис. 3. Динаміка страхових премій та страхових виплат зі страхування життя за 2014–2016 рр.

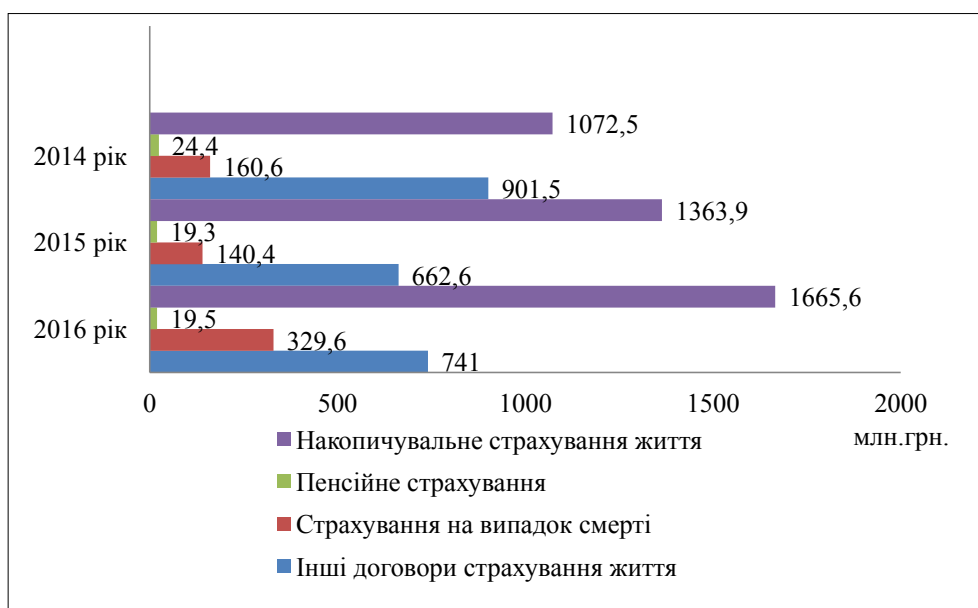

Рис. 4. Страхові премії за видами страхування життя за 2014–2016 рр.

пріоритетного значення в економічному та соціальному аспектах політики держави. Для того щоб визначити можливі шляхи розвитку ринку страхування життя, розглянемо динаміку страхових премій за основними видами страхування життя, щоб оцінити, який вид страхування життя користується більшим попитом в Україні, а які ще перебувають у зоні низького попиту. Дані для аналізу наведені на рис. 4.

Отже, з рис. 4 ми бачимо, що найбільше страхувальників цікавить саме накопичувальне страхування життя, оскільки українці зацікавлені отримати вкладені кошти після завершення терміну страхування. Як бачимо, за період 2014–2016 рр. премії, отримані за накопичувальним страхуванням життя, збільшилися на 593,1 млн. грн., а приріст становить

55%. Крім того, страхування на випадок смерті також займає значну частину страхових премій, отриманих страховиками за аналізований період. Зокрема, значне збільшення обсягу страхових премій спостерігається в 2016 році, порівняно з 2015 роком вони збільшилися на 189,2 млн. грн. Що стосується найнижчих показників, то вони спостерігаються у пенсійному страхуванні, до того ж варто зауважити, що з 2014 року по 2016 рік вони зменшилися на 20% та становили вже 19,5 млн. грн [6].

Страхування життя загалом пропонує страхові гарантії виплат страхових сум та інвестиційні послуги для збільшення цих виплат у межах накопичувального характеру страхування, за допомогою яких людина як страхувальник, застрахований або вигодонабувач може вирішити свої соціальні та фінансові

питання щодо стабілізації своєї життєдіяльності, саме тому цей вид страхування життя користується особливим попитом.

Реалізація соціальних завдань дає змогу подолати недостатність системи державного соціального страхування і доповнити її. Водночас реалізація фінансових завдань, з одного боку, сприяє збільшенню особистих доходів, а з іншого – надає необхідні гарантії під час здійснення цілої низки фінансово-кредитних операцій. Ці завдання так тісно сплетені навколо основної мети страхування життя – запобігання критичного погіршення рівня життя людей, що завдання соціального характеру можна відокремити від фінансових вельми умовно.

Таким чином, страхувальник укладає договір страхування життя або з метою убезпечити рівень сімейного або особистого добробуту в разі передчасної смерті, або з інвестиційними цілями, щоб забезпечити майбутні фінансові потреби, а страховики, що організують страхування життя, забезпечують загальну довгострокову стійку фінансову стабільність свого страхового бізнесу, рентабельність страхових операцій, збалансованість страхового портфеля, розширення інвестиційного портфеля та підвищення його гарантованої прибутко-

вості з одночасною соціальною реабілітацією свого приватного бізнесу, захищаючи його від негативної дії соціальних і політичних ризиків разом із державним соціальним страхуванням [3, с. 33].

Як складник системи страхування, страхування життя вважається стратегічно важливим компонентом страхового захисту життя і здоров'я громадян. При цьому воно є потужним каталізатором розвитку держави через акумулювання значних фондів грошових коштів у формі страхових резервів із їх подальшою алокацією у різних секторах економіки.

Для України як соціально спрямованої держави надзвичайно важливим є забезпечення більш ефективного функціонування ринку страхування життя, оскільки це дасть змогу, з одного боку, виконувати й надалі поставлені перед нею соціальні завдання, а з іншого – активізує діяльність супутніх із ним галузей. Задля цього необхідно здійснити аналіз законмірностей розвитку страхування життя у світі з метою модернізації вітчизняної сфери страхування [4, с. 51].

Розглянемо структуру страхування життя за наведеними вище видами, зображену на рис. 5, щоби проаналізувати, яку частку займає

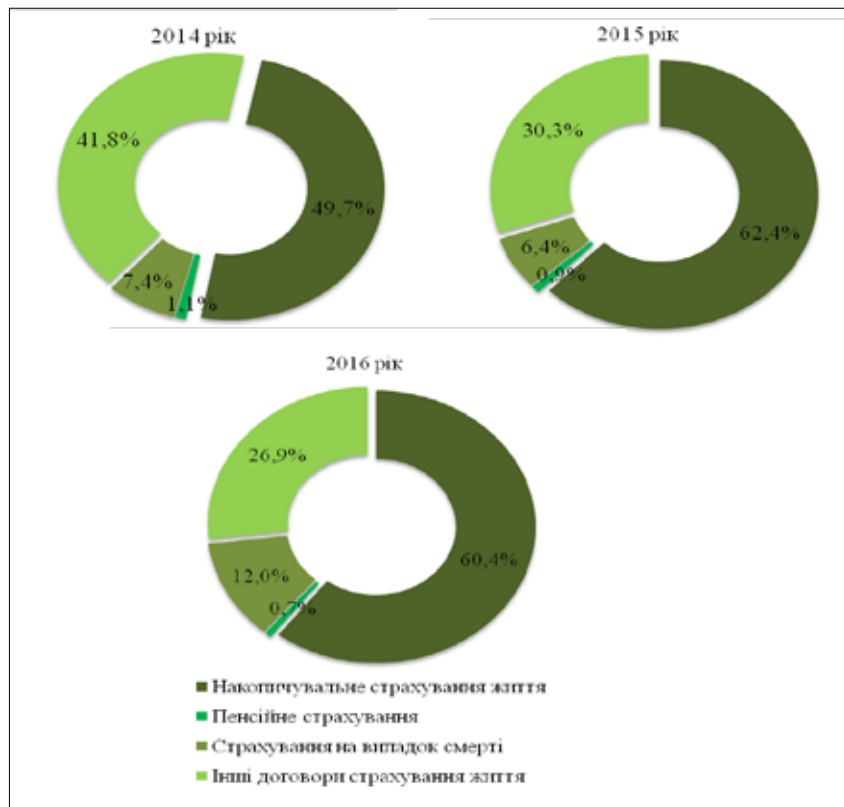

Рис. 5. Структура основних видів страхування життя на страховому ринку України в 2014–2016 рр.

найпопулярніший серед страхувальників вид страхування життя та який вид займає найменшу частку ринку страхування життя.

Отже, з рис. 5. бачимо, що накопичувальне страхування життя становить основну частку: в 2014 році воно становило 49,7%, а вже в 2015 році частка зросла майже на 13%, проте в 2016 році зменшилася на 2% у зв'язку з різким збільшенням частки страхування на випадок смерті. Якщо розглядати частку страхування на випадок смерті, то бачимо, що в 2014–2015 рр. вона коливалася від 7,4% до 6,4%, але в 2016 році спостерігається збільшення показників майже вдвічі, і вже за підсумками року страхування на випадок смерті становить 12%, що свідчить про суттєве збільшення попиту серед українських страхувальників. Критична ситуація спостерігається із пенсійним страхуванням, частка якого станом на кінець 2014 року була трохи більшою за 1%, а вже на кінець 2016 року становила лише 0,7%. Таку ситуацію із пенсійним страхуванням потрібно змінювати, оскільки ця тенденція може привести до втрати попиту взагалі, хоча варто зауважити, що такий вид страхування є досить перспективним в Україні та може стати хорошою альтернативою державному пенсійному страхуванню.

З огляду на вищевикладене, з метою збільшення частки страхування життя у структурі страхового ринку загалом страховикам потрібно звернути увагу саме на розвиток

пенсійного страхування, проте що стосується інших видів страхування, то потрібно продовжувати їх розвивати.

Висновки з цього дослідження. Український сектор страхування життя є досить нерозвинутим та на шляху свого розвитку має певні проблеми. Проте варто акцентувати увагу на тому, що страхування життя дає змогу вирішувати одночасно надзвичайно важливі завдання соціальної стабілізації, інвестування економічного зростання і всіляко повинно підтримуватися державою.

Протягом всього часу розбудови незалежної України ця галузь залишалася поза увагою бізнесменів та уряду. Сьогодні ситуація поступово змінюється на краще, держава посилює свій контроль у цій галузі, але цих заходів недостатньо. Потрібно вживати законодавчих заходів для створення умов розвитку цього виду страхування в Україні вітчизняними страховиками.

В умовах ринкової економіки воно являє собою один із найважливіших механізмів забезпечення економічної та соціальної стабільності. Отже, страхування життя повинно розглядатися не як товар розкоші, а як необхідна передумова стійкого економічного зростання країни. В Україні є все необхідне для цього, тільки страховикам і державі потрібно розробити спільний механізм використання цих ресурсів задля забезпечення розвитку ринку страхування життя та підвищення економічного рівня країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Осадець С.С. Страхування [Текст]: навч. посіб. / С.С. Осадець. – К.: Вид-во КНЕУ, 2009. – 599 с.
2. Базилевич В.Д. Страховий ринок України: природа та особливості функціонування: Автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.01.01/ Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 1998. – 35 с. 91. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія. Економічні науки. Науковий журнал. ISSN 1028-7507 № 1 (78) 2015. ФІНАНСИ.
3. Гаманкова Ольга Олексіївна. Ринок страхових послуг України. Сутність, тенденції та шляхи розвитку: Автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.00.08 / Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана. – К. – 2010. – 33 с.
4. Барановський О.І. Страховий ринок України – 2006 // Альманах фінансових послуг 2007. – С. 48–52.
5. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/>
6. Підсумки діяльності страхових компаній України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.forinsurer.com.ua>.